

BİLİMSEL ARAŞTIRMA NEDİR? NASIL YAPILIR?

Geçen sayımızda yayınlanan Bergama dosyasına bir dizi tepki aldık. Bu tepkilerin temel tezi ise anlayışımızın “bilimsel bir yaklaşımla şekillenmemiş” olduğu... Aslen tepki olumlu. Çünkü bizi bilgilendirmek üzere gönderilen bir dosyayla beraber geldi. Dosyada Ovacık projesinin aktif olarak üretime başlayamaması sonucu ücretsiz izne ayrılmak zorunda kalan maden işçilerinin Basın Bülteni var: basın bülteninde işçiler, sürdürülebilir kalkınmaya, doğaya, insana ve çevreye olan inançlarıyla dünyanın en çevreci tesislerini alın teri, göz nuru ve el emeği ile tamamladıklarını, ancak belediye başkanı, çok az sayıda bilim adamı ve Yunanlı parlamenterlerin el birliği ile ülkemizin kalkınmasını istemedikleri için bu Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı işçilerin iş kapısını kapattıklarını

Sosyolog Ecehan BALTA (TEB)

ne kadar kötü ve ne kadar iyi olduğunu düşünerekten klavyenin başına geçtik. Amacımız elbette siyanürün zararları üstüne bir yazı değil. Çünkü biliriz ki, bu, mesleki sınırlılıklarımızı fazlasıyla zorlar: ancak, bu durum neyse ki sadece maden mühendislerinin tekeline aldığı bir bilimsel ifşaat gerektirmemektedir. Ayrıca, sırası gelmişken belirtelim, kişinin damarındaki kanın asaletini ölçecek bir bilimsel yöntem de henüz bulunamamıştır. Bu nedenle, biz de kimin kanının daha asil olduğunu “bilime” sığınarak tartışmaktan uzak durmaya çalışacağız. Çünkü bu olsa olsa bir vicdan meselesidir ve biz de bunun yargılanmasını okuyucunun vicdanına bırakıyoruz.

gereken bir tek şey varsa, o da *bilimcinin çıkarlarıdır*. Yani bugün, estetiğin etikten ayrıldığı, insanmerkezli bilim anlayışının yerine teknoloji merkezli bilimin konulduğu bir dünyada yeniden etik mücadelesi vermek, bilimcilerin üzerine de düşmektedir.

Bu polemik yazısına vesile olan yazımızın gayet estetik olduğunu düşünüyoruz. (buradan grafiker arkadaşımız Candan’a da teşekkür) ancak “bilimsel olmayan” damgasını taşıyabilecek kadar etiğe aykırı mıdır? Yöntemi ve kavramsal çerçevesiyle gereğinden bilimsellikten uzak mıdır? Bunu beraberce tartışalım:

Esasen, sosyal bilimlerle fen bilimleri arasında ciddi farklar olduğunu belirtmiştik. Özellikle yöntem esas alındığında bu fark ayyuka çıkmaktadır. Dolayısıyla, bize söz konusu dosyayı ulaştıran ve iddiayı yönelten kişilerin; yaptığımız araştırmayı röportaj sanma ihtimalleri üzerinde kuvvetle durmak gerekiyor. Bu nedenle, dilerseniz Bergama araştırmasında nasıl bir yöntem kullanıldığını açıklığa kavuşturalım: Çalışmada esas olarak; niteliksel analiz yöntemlerinden (derinlemesine mülakat ve katılımcı gözlem gibi) yararlanılmış, ayrıca literatür taramasının yanında eylemliliğin yükseldiği dönem olan 1989 yılından itibaren, çeşitli gazeteler konuyla ilgili olarak taranmıştır. Derinlemesine mülakatın yapılacağı kişiler için kartopu yöntemi izlenerek, Bergama yöresinde yaşayan halkın siyanürlü altına karşı olan mücadelesinde “önder” rol oynamış kişilerin yanında, özellikle kadınlarla olmak üzere, köylülerle de konuşmaya özen gösterilmiştir. Derinlemesine mülakat yönteminde, kadın-erkek, genç-yaşlı, eğitim düzeyi, harekete katılanların mülk sahibi olup olmadığı, mezhepsel ayrımlar, coğrafi ve sınıfsal hareketlilik gibi ayrımların gözetilmemesinin mülakatların değerlendirilmesi sırasında bir dizi “nesnel” ölçütten uzaklaşılmasına neden olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, mülakatlar yapılırken, kartopu yöntemi izin

Bilimi bilim yapan kullandığı kavramsal çerçeve ve yöntemdir. Bu ikisi olmazsa bilim yapılamaz. Ancak, biliriz ki, kavramsal çerçeveye gerçeklik arasında sürekli bir mesafe vardır: bunun içindir ki, bilim sürekli gelişmektedir.

vurguluyor. Dosyada ayrıca, ücretsiz izne ayrılan bu işçilerin yapacağı yürüyüşe “bilimsel destek” amacıyla Sivas’ta düzenlenen “Madencilik ve Çevre” toplantısı Sonuç Bildirgesi de bulunuyor. Dosyadaki “bilimsel” yazılar bununla da bitmiyor. Ata’ya Mektup’la Gençliğe Hitabe bir kez daha yorumlanıyor ve yöre halkının kanının hiç de asil olmadığı, bunların yerli düşman işbirlikçileri olduğu iddia ediliyor. Daha sonra bilim adamı olan maden mühendisleri ülkenin ekonomik meselelerine dalıp, dış borçların düzeyinden ve altının ekonomik girdilerinden söz ediyorlar. Bu ahval ve şerait altında biz de polemik fırsatı bulmuşken kaçırarak yakışık almayacağından, ayrıca tüylerimizi “kabarmazsın kel fatma” inadı tutmuş gibi havaya diken bu dosya karşısında, maden mühendisi olmamanın bu dönemlerde

Bilimi bilim yapan kullandığı kavramsal çerçeve ve yöntemdir. Bu ikisi olmazsa bilim yapılamaz. Ancak, biliriz ki, kavramsal çerçeveye gerçeklik arasında sürekli bir mesafe vardır: bunun içindir ki, bilim sürekli gelişmektedir.

Sosyal bilimlerle fen bilimleri arasında ciddi yöntemsel farklar bulunmaktadır. Ancak her ikisi bir tek şeyin peşinden koşarlar: (*büyük harfli*) “Hakikat”. İşte yöntem de hakikatin hangi yüzüyle, hangi yönüyle ilgilendiğine bağlı olarak değişir. Bütün bunların arasında bir tek değişmeyen şey vardır: BİLİMİN İNSAN İÇİN OLDUĞU. Yani, insan merkezli bir bilim anlayışı. Yine de, bilimcinin merakları, algı düzeyi, toplumsal davranışları, dünya görüşü vs gibi etmenler bilimsel çalışmayı etkilerler. Bilimsel çalışmayı etkilememesi

verdiği ölçüde farklı yaş gruplarından insanlarla ve kadın ve erkeklere eşit oranda uygulanmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca, mülakatlar değerlendirilirken yukarıda sayılan kriterler gözönünde bulundurulmuştur. Sonuç olarak, farklı yaş gruplarından 10'u kadın ve 11'i erkek olmak üzere, 21 kişiyle mülakat yapılmıştır. Bu derinlemesine mülakatlardan beş tanesi elit mülakat olup, diğerleri kadın ve erkek köylülerle eşit sayıda yapılmıştır. Mülakatlar, öncesinde yapılan bir profil analiziyle desteklenmiş, profil anketleriyle, hane halkı bilgileriyle birlikte, eğitim düzeyleri, mülk konumları, gelir düzeyleri analizi yapılarak, bir sınıfsal profil de çıkarılmıştır. Mülakatlar esnasında bant kaydı tutulmuş ve bu kayıtlar yazılı hale getirilmek suretiyle kullanılmıştır. Ayrıca mülakatları yapmak için Bergama'da bulunan 20 gün boyunca Bergama'da hareketin içindeki insanların evlerinde kalınarak katılımcı gözlem yapılmış, bu gözlemler, köy yaşamının nasıl dönüştüğü, kadın-erkek ilişkilerinde belirgin bir dönüşüm olup olmadığı, en genel olarak Bergama'da yürütülen hareketin gündelik yaşamları nasıl etkilediği sorularının cevapları aranmıştır. Katılımcı gözlem, esas olarak, derinlemesine mülakatla elde edilen sonuçların karşılaştırılması aşamasında kullanılmıştır.

Görüldüğü gibi, "maalesef" toplum denilen şey kimya formülleriyle açıklanamıyor. Bu yüzden, sosyal bilimlerin de kendine has yöntemleri var: bunlar metre, onz, kg gibi bir dizi ölçüyü içermese de, bu durum, kör kuyularda kriterler kalındığı anlamına da gelmiyor.

Bizim yöntemimiz bu: kavramsal çerçevemiz ise, bir dizi teori ve onlarca kitabın incelenmesi üzerine kurulu: anti-sistemik hareketler, toplumsal hareket, yeni toplumsal hareket, sivil itaatsizlik... bunların her biri farklı bakış açılarından birer çerçeve olabilecek kapsayıcılıkta... hangi çerçeveyi seçtiğinize bağlı olarak Habermas, Arendt, Wallerstein, Touraine, Arrighi vs. de karşı iddianın muhatapları olabilirler.

Gelelim sizin yöntem ve çerçevenize: bunu uzun uzun tartışmaya-çağımızı, çünkü muhatap olabilecek kadar derin bilgi sahibi olmadığımızı alçakgönüllülükle ifade etmiştik. Ancak aynı alçakgönüllülüğü Bergama yöresi insanlarından beklemek doğru ve yakışık olmaz. Üniversite eğitiminin dört sene sürdüğü bu ülkede, üstelik eğitim motivasyonunun bilginin kullanılabilir olmasından birebir etkilendiği düşünüldüğünde dokuz senelik açık üniversite eğitimi pek de az sayılmaz herhalde. Ancak mesele onlara havale etmeden de çözülebilecek kadar açık: en üst yargı organı olan Danıştay iki kere Bergama lehinde karar verirken herhalde mahkemenin güvendiği bir bilirkişi raporu ve güvenmediği bir ÇED raporu onlara da intikal ettirilmiş. Velhasıl, Bergama halkı hukuken, dolayısıyla da bilimsel olarak bu davayı kazanmıştır.

Dosyadaki diğer malzemeye gelince; sürdürülebilir kalkınma ile Gündem 21'le bizim de gündemimiz oluverdi, sırf ABD'nin Rio Zirvesi Sonuç Bildirgesi'ni imzalamaktan imtina etmesi bile sürdürülebilir kalkınma bir insanlık ve üçüncü dünya yararı gözetildiğinin işareti olarak yorumlanabilir. Ancak sürdürülebilir kalkınma terimi; "çevre ve ekonominin uyumlu bir biçimde kalkındırılması" dar anlamına sıkıştırıldığı sürece, insanın çevre haklarını görmezden gelen kimya madenciliğine izin veren bir ruha ve içeriğe bürünmeye de gayet müsait. Oysa aynı zamanda biliyoruz ki, insanın yaşama hakkı da bir dizi uluslararası sözleşme yanında Anayasa ile de korunmuş vaziyette. Ayrıca, ücretsiz izne ayrılmak zorunda kalan işçilerin yaptığı basın açıklaması her ne kadar bu meseleyi sahiplenen kamuoyunda bir ikilik yaratmaya yönelmiş olsa da, ifade etmeliyiz ki, durum gerçekten üzücü olmasına rağmen, son tahlilde, yaşama hakkı çalışma hakkını önceler.

Daha önceki yazımızda yapmaya çalıştığımız, daha ziyade bu hareketin niteliğine dair bilimsel bir yöntemle toplanmış verileri, bilimsel bir kavramsal çerçeve içinde tartışma gündemine sokmaktı. Ancak bize ve genel olarak

"Her Yer Bergama, Hepimiz Bergamalıyız" metni imzacılarına yönelik bilimsel olmamak suçlaması, bilimi kendi tekellerinde gören, üstelik insan merkezli bir etik üzerine oturmuş bilime saldıranlara bir cevap olsun diye, bir miktar yön değiştirmiş oldu. Bilim yapmanın kanın asaletiyile hiçbir ilgisi yoktur çünkü. Bir değerler seti olmaksızın da bilim yapılamaz. Ancak bu

Doğrudur, Bergama meselesi bir bilimciler savaşına dönüşmüştür. Bergama halkı da artık bilimi siyasetin yerine gönül rahatlığıyla koyabilmektedir. Ama Bergama halkı bunu yaparken bilimin ne olduğunu bilmektedir.

değerler seti, bilimin genel doğrularıyla karşılaştığında yönlendirici olan bu genel doğrular olmadığı takdirde de bilim yapılamaz. Burada bu bilimcilerin dikkate almadığı bir etik çerçeve olması bir yana, bilimin en temel genel doğrularından biri olan evrensellik esasını da gözden kaçırdıkları; bu esasın şoven ve milliyetçi yaklaşımlarıyla manipüle etmeye çalıştıkları görülmektedir.

Doğrudur, Bergama meselesi bir bilimciler savaşına dönüşmüştür. Bergama halkı da artık bilimi siyasetin yerine gönül rahatlığıyla koyabilmektedir. Ama Bergama halkı bunu yaparken bilimin ne olduğunu bilmektedir.

Ülkemizi bir mayın tarlasına çevirecek siyanürlü altın madenciliğine (çünkü ülkenin bugün 560 noktasında aynı yöntemle altın aranması gündemdedir) karşı direniş, aynı zamanda bilimin ne olduğunu da sorgulamamıza vesile olsun. Çünkü insanlar öldükten sonra "biz yanlış yapmışız" demenin bir anlamı olmayacaktır.

İşte bu yüzden, BİZ ARTIK ALTIN TAKMIYORUZ. YA SİZ?